

نمای کلی از شهر سبز نیاسر

نیاسر

باغشهر کهن ایران زمین

زهرا عباسی

دبیر جغرافیا شهرستان کاشان

چکیده

شهر نیاسر، گنجینه‌ای پویا و زنده و مجموعه‌ای گران بها از زیبایی هاست. زندگی جاری در آن، آیین زنده در نزد مردمان، فرهنگ حاکم بر رفتار شهروندان، کالبد شناور در محیط طبیعی، آب، آبخار، چشمه، قنات، گل و گیاه، درخت، آفتاب، سپیده، ستاره ها، طلوع و غروب خورشید، کوه‌ها و آثاری مانند غار رئیس که در دل آن یا چون چارتاکی روی آن ایجاد شده‌اند، همه و همه مجموعه میراث گران بها و ثروت و سرمایه مادی و معنوی نیاسر را تشکیل می‌دهند. نیاسر جزء معدود شهرهای ایران است که به‌رغم کوچکی، تنوع بی‌مانندی را در خود جای داده و همین کافی است که حضورش در کنار کویر مرکزی ایران بسیار غنیمت باشد. درخت‌ها، بیشه‌زارها و باغ‌هایش سبب شده‌اند تا آن را شهر سبز بنامند و به راستی که چنین نیز هست. این کهن باغشهر قدمتی زیاد دارد و به اواخر دوره اشکانی و اوایل دوره ساسانی می‌رسد. از نظر طبیعی و تاریخی، یکی از مهم‌ترین و مستعدترین نقاط ایران برای توسعه صنعت گردشگری است. نیاسر با شاهکارهای بشری، طبیعت زیبا، چشم‌اندازهای بی‌نظیر، ویژگی‌های محیطی و اقلیمی مطلوب و موقعیت ارتباطی مناسب، توان و ظرفیتی فراوان دارد تا در عرصه محلی و منطقه‌ای و ملی و حتی جهانی به عنوان یک کانون تاریخی، آیینی و گردشگری بیانگر گوشه‌ای از هویت ملی و دربردارنده مجموعه‌ای از ارزش‌ها باشد. این نوشتار با هدف شناسایی و بررسی کهن‌ترین باغشهر ایران (نیاسر) که امکانات بالقوه و بالفعل فراوانی برای معرفی بخشی از جاذبه‌های گردشگری این شهر دارد، نوشته شده است.

کلیدواژه‌ها: نیاسر، چارتاکی، غار رئیس، کهن باغشهر، جاذبه‌های طبیعی، توسعه گردشگری

مقدمه

نیاسر یکی از قدیمی ترین مراکز سکونت بشری و یکی از کهن ترین باغشهرهای ایران است. این منطقه که از سال ۱۳۷۶ با گرفتن نقش مرکزیت بخش، عنوان شهر را به خود گرفته است، سکونت گاهی است در دامنه ارتفاعات شمال غربی کاشان که با آتشکده مربوط به قبل از اسلام، چشمه اسکندریه، باغ تالار و آبشار زیبای آن، اقلیم بیلاقی و سرد و مردم خون گرم و شاید بیش از همه اینها، گل محمدی و گلاب های حاصل از آن شناخته می شود.

بر روی تراس های دامنه های ارتفاعات واقع در شمال غرب کاشان به دلیل وجود آب و خاک مناسب، باغ های حاصلخیز و سرسبز وجود دارند که در مسیرهای ممکن به کمک معابری پرشیب و پریبج وخم و با عرض هایی متفاوت با یکدیگر مرتبط می شود. در مجاورت این راه ها، در هر قطعه مالکیتی، مسکنی ایجاد شده و خانواری در آن ساکن است. در چند کیلومتری این شهر با مشخصاتی که ذکر شد، یعنی در مشهد اردهال، شاعری گران مایه و عزیز آرمیده است که خدایش لای شب بوها و پای آن کاج بلند است، قبله اش «گل سرخ» و سجاده اش «دشت» است. وقتی نماز می خواند که اذان را باد بر سرگلدسته سرو گفته باشد. هر جا برگی هست، شور او می شکفتد و بالاخره می داند که اگر سبزه های را بکنند، خواهد مرد.

در محیطی این چنین که، عناصر چهارگانه آب، باد، خاک و نور دست به دست هم داده اند و محیطی دلپذیر برای سکونت امروز و

نیایش دیروز فراهم آورده اند؛ وجود فضاها، بناها و عناصر مهم و با ارزشی چون چارتاقي، چشمه اسکندریه، غار رئیس و آبشار زیبای آن در دوره قبل از ورود اسلام به ایران، نشانگر اهمیت این نقطه و نقش بارزی بوده که در مراسم آیینی و پرستش وجود داشته و پس از ورود اسلام به ایران نیز از جهات مختلف این توجه استمرار داشته است. برای نمونه می توان به احداث مسجدی در پای چشمه، که شاید روی بنایی باستانی استمرار یافته باشد یا توجهی که در دوره صفویه به آن شده، مانند احداث یا بازسازی شهرک تالار و آسیاب و حمام پای آبشار و مقبره هایی که در کنار آن ها قرار دارند، اشاره کرد. سنگ مزارهایی چون مزار پای آتشکده و مزار روداب، بیانگر سنگنویسی قابل توجه و هنر نقاشی و حکاکی روی سنگ است و نشانه های متنوع دیگری که می توان آن ها را مشاهده یا کشف کرد.

موقعیت جغرافیای نیاسر

کهن شهر توریستی نیاسر در استان اصفهان، در ۲۵ کیلومتری شمال غربی شهرستان کاشان و در حاشیه کویر مرکزی ایران واقع شده است. سرزمینی است با مساحتی بالغ بر ۹۹۷۷ هکتار که بین ۳۲ درجه و ۵۸ دقیقه شمالی و ۵۱ درجه و ۹ دقیقه طول شرقی قرار دارد. این شهر در فاصله ۲۳۰ کیلومتری شهر تهران، ۱۰۰ کیلومتری شهر قم و ۲۲۰ کیلومتری شهر اصفهان قرار دارد. فاصله این شهر از دو محور ارتباطی مهم کشور یعنی راه آهن تهران - جنوب چهل کیلومتر و آزادراه تهران - جنوب بیست کیلومتر است. متوسط ارتفاع شهر نیاسر از سطح دریا ۱۶۵۰ متر است. ارتفاع چارتاقي، یعنی بلندترین نقطه شهر ۱۷۵۰ متر و ارتفاع پایین ترین نقطه ۱۵۵۰ متر است. وجود اختلاف ارتفاعی به میزان دویست متر، باعث ایجاد چشم اندازهای بی نظیر و بسیار زیبایی از نقاط مختلف شهر و پیرامون آن شده است؛ به ویژه اینکه آب زلال و فراوان چشمه اسکندریه از بلندای شهر به شکلی رؤیایی به پایین می ریزد و قطرات ریز آب با عطر گل و سبزه درمی آمیزند و بر گونه ها می نشینند و نوازشگر روح و جان می شوند و بدین سان آبشار زیبای نیاسر رخ می نمایاند و همه کویر را به سوی خویش می خواند.

نیاسر دارای سازندهای عمدتاً از نوع آهکی (تراورتن) شامل تراس های با ارتفاع متوسط و تراس های با ارتفاع کوتاه و جوان است. بخشی از آن نیز مخروط افکنه های قدیمی و قسمتی نیز آهک دوران میوسن و تشکیلات آهکی را شامل می شود که همه این تشکیلات از نفوذپذیری نسبتاً خوبی برخوردارند. به دلیل ساختار زمین شناسی آهکی نیاسر، آبراهه ها بیشتر نفوذ می کنند. وجود منابع آب و خاک کافی، شرایط اقلیمی مطلوب، راه های ارتباطی مناسب، وجود آثار ارزشمند تاریخی و جاذبه های زیبای طبیعی از مهم ترین شاخصه های شکل گیری، رونق و استمرار بی وقفه زندگی در این

آبشار سرسبز نیاسر

چشمه اسکندریه در نیاسر

نیست و مناسب حال ایشان نیست. پس فرمود تا آن سرها که از اصفهان آورده بودند برابر او قرار دهند و به زبان عجم گفت: «هرایبند خرن آفرینان سر» یعنی مجلس خود را به سرهای شجاعان و دلیران بیارایید و ساخته گردانید. پس چند روز آنجا ماند و دستور داد تا بر آن، شهری بنا کنند. با آتشکده و آن شهر را بنیان سر نام نهادند به قول اردشیر که گفت «هرایبند خرن آفرینان سر» پس تخفیف کردند و گفتند نیاستر و بعدها به نیاسر تغییر نام یافت.

در جای دیگر دربارهٔ وجه نام‌گذاری شهر، اساسی‌ترین دلیل را وجود نيزارهای زیاد دانسته‌اند که سابق بر این، در این مکان وجود داشته‌اند و در حال حاضر نیز در دامنهٔ تپه اصلی شهر قسمتی از آن‌ها را می‌توان دید. به دلیل وجود این نيزارها، این مکان نيسره نامیده شد که بعدها به نیاسر تغییر نام یافته است.

ویژگی‌های تاریخی شهر نیاسر

نیاسر یکی از کهن‌ترین باغشهرهای ایران است. هستهٔ اولیهٔ شهر روی تپه‌ای در دامنهٔ کوه ولم بوده است که با افزایش جمعیت در مرحلهٔ اولیه در قسمت شمال شرق و پایین تپه، ارتفاع آن از سطح دریا ۱۸۰۰ متر و به محله تالار مشهور است و در آن آتشکدهٔ معروف نیاسر وجود دارد. قدمت چارتاکی نیاسر به اواخر دورهٔ اشکانی و اوایل دورهٔ ساسانی می‌رسد. در پای چارتاکی و در زیر باغ تالار فعلی و غار زیرین (غار رئیس) لایه‌ای وجود دارد که قدمت آن بسیار زیاد است. شاید پیدایش غار نیاسر پیش از شکل‌گیری تمدن سیلک کاشان باشد که خود با زیگورات عظیمش یکی از مهدهای تمدن ایران و جهان است. وجود آثار ارزشمند تاریخی همچون آتشکدهٔ ساسانی، غار تاریخی رئیس، آسیاب آبی، حمام صفویه، برج قاجاریه، خانهٔ

خطه‌اند. جمعیت نیاسر حدود ۵۰۰۰ نفر است که در فصول مختلف تفاوت چشمگیری در آن مشاهده می‌شود. در ایام نوروز و فصل گل و گلاب، این جمعیت به میانگین روزانه ۵۰۰۰۰ نفر افزایش می‌یابد که بیشتر آن را مسافران و گردشگران تشکیل می‌دهند و در فصل تابستان به دلیل آب و هوای معتدل کوهستانی نیاسر جمعیت ساکن آن به حدود ۱۰۰۰۰ نفر افزایش می‌یابد. با فرارسیدن فصل بهار، عطر گل‌های محمدی، طراوتی تازه همچون شبنم بهاری در کنار چشمهٔ اسکندریه و آبشار زیبا به شهر می‌بخشد. شهر نیاسر یکی از سه مرکز مهم تولید گل محمدی، گلاب و عرقیات گیاهی شهرستان کاشان و کشور است. چنین ویژگی کم‌نظیری به سبب قرار گرفتن در دامنهٔ شرقی کوه‌های کرکس و وجود چشمهٔ پر آب اسکندریه و قنات‌های زیاد است که محدوده‌ای به وسعت هشتصد هکتار را به زیر کشت برده است.

وجه نام‌گذاری نیاسر

در کتاب تاریخ قم نوشته شده است که «نیاستر» را اردشیر بابک بنا کرد و آن چنان بود که چون از اصفهان بازگشت و ملک اصفهان و اشراف خاندان او و سرهنگان او را کشته بود و فرمود تا سرهای ایشان را در جوال‌ها نهاده و همراه وی بیاورند. چون به چشمهٔ نیاستر رسید؛ آن چشمه را دید که آب از سر آن کوه می‌جوشید و به دامن آن فرو می‌ریخت. از این مکان خوشش آمد، دستور داد تا در این مکان اتراق کنند. بعد از آن سر و تن خود را شست و مجلس به پا کرد و فرمود تا انواع و اصناف اسباب طرب و فرح به مجلس خود دعوت کنند و همه حاضر شدند. کنار چشمه نشست و مجلس او را به انواع گل‌ها پر کردند. فریدون گفت که این ریاحین، ریاحین اصحاب حرب

کوشک صفوی در باغ تالار

بروجردی‌ها، مقبره‌های قدیمی و جاذبه‌های زیبای طبیعی مانند چشمه اسکندریه، آبشار زیبا، گلستان‌های گل محمدی، درختان تنومند چنار و سروها و سپیدارهای سر به فلک کشیده در دل باغ‌های سرسبز و زیبای نیاسر موجب شده است تا این شهر در فصول مختلف به ویژه فصل گلاب‌گیری (بهار) و تابستان، پذیرای هزاران گردشگر داخلی و خارجی باشد.

در ماه‌های اردیبهشت و خرداد شده است. میزان جذب گردشگر این شهر روزانه بین سه تا صد هزار نفر در شش‌ماهه اول سال برآورد شده است که در مجموع تعداد گردشگران به ۱۰۰۰/۰۰۰ نفر بالغ می‌شود. وجود جاذبه‌های متنوع میراث فرهنگی و طبیعی و اقلیمی در این شهر و پیرامون آن باعث تداوم تدریجی جذب گردشگر در فصول پاییز و زمستان شده و آمدن گردشگران به شهر، برای اسکان و اقامت در آن را به دنبال داشته است. فاصله کم شهر نیاسر با شهرهای اصفهان، کاشان، قم و تهران، جمعیت بسیاری از این شهرها را به سوی خود کشانده است. هر چند که گردشگران خارجی بسیاری به همراه سایر ایرانی‌ها نیز از این شهر و جاذبه‌های آن بازدید می‌کنند. از آنجا که شهر نیاسر در حد وسیعی برای گردشگران و تورهای گردشگری داخلی و خارجی شناخته شده است، به لحاظ ویژگی‌های متعددی که داراست به تدریج با هجوم سرمایه‌داران، متقاضیان ساخت ویلا و سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی روبه‌رو است. از آنجا که ادامه حیات شهر بدون وجود باغ‌ها و گلستان‌ها و... و محیط طبیعی آن ممکن نیست، شهرداری نیاسر با هماهنگی استانداری و سازمان مسکن و شهرسازی استان اصفهان از ساخت و ساز غیر عرف محلی در بافت مسکونی و ساخت و سازهای غیر بومی در سطح باغ‌ها، مزارع و گلستان‌ها جلوگیری کرده، اما کماکان روزانه با فشار زیادی برای تملک و تخریب آن‌ها روبه‌رو است.

آبشار سرسبز: این آبشار از چشمه تالار (اسکندریه) واقع در کنار چارتاقی سرچشمه می‌گیرد، به گونه‌ای که دو سوم آن چشمه به سمت آبشار و از آنجا به دشت‌های نیاسر و یک سوم آن به محله نومی‌رود، به‌طوری که از بقایای خزه‌های قدیمی و آبراهه‌های موجود مشخص می‌شود مسیر آب قدیمی عوض شده است. آبشار سرسبز

محلات مسکونی شهر نیاسر در میان مساحتی بالغ بر هشتصد هکتار از باغ‌ها و گلستان‌های اراضی زراعی پراکنده شده‌اند. غار تاریخی رئیس و لایه کهن زیرین آن، چارتاقی، بافت تاریخی با عناصر، فضاها، راسته‌ها و بناهای عمومی و مسکونی متعدد و گوناگون، باغ‌های گسترده، گلستان‌های زیبا و قرارگیری در دامنه کوه به همراه چشمه اسکندریه و آبشار معروف آن و باغ و کوشک تالار، این شهر را به یکی از شهرهای تاریخی و گردشگری کشور تبدیل کرده است. امروزه کمتر مسافر و گردشگری است که پا به دیار کاشان بگذارد اما نیاسر را نبیند، زیرا این شهر سبز با تمامی جاذبه‌های خود به ویژه گلاب‌گیران، هر گردشگری را با افسون دوباره به این دیار باز می‌گرداند.

جاذبه‌های کهن باغشهر ایران

وجود گلستان‌های گسترده باعث شده است تا این شهر تبدیل به یکی از سه مرکز عمده تولید گل محمدی و گلاب و عرقیات گیاهی در شهرستان کاشان و کشور شود. حجم عظیم بازدیدکننده از این شهر و شهرهای دیگر شهرستان کاشان به ویژه در فصل بهار و در ایام گل و گلاب به برگزاری جشنواره گل و گلاب انجامید که چند سالی است پی‌درپی اجرا شده و باعث جذب گردشگر زیادی در روز و شب

چارتاقي نياسر که به نام آتشکده اردشير موسوم است

اکنون تنها یک کوشک از این باغ تاریخی بر جای مانده که یادگار اواخر عهد صفوی است. این بنا محل اتراق سلاطین و بزرگان بوده است، چنان که پادشاهان آن سلسله هنگام مسافرت به کاشان، گاهی برای تفریح و تماشا به تالار نیاسر می‌رفتند و مردم آبادی، شب‌هنگام با افروختن مشعل‌ها و آتش فراوان، چراغانی می‌کردند تا شاه و همراهانش از فراز عمارت، آن منظره را تماشا کنند. هم‌اکنون شهرداری نیاسر این باغ را خریدار و به بوستانی عمومی تبدیل کرده است.

کوشک صفوی: باغ تالار از مکان‌های زیبا و دیدنی شهر نیاسر است که در آن درختان کهن‌سال و رفیع وجود دارند؛ درختانی سر به فلک کشیده که بسیار زیبا و دل‌انگیزند. آب چشمه اسکندریه در میان این باغ جاری است و پس از گذشتن از باغ به آبشار منتهی می‌شود. در قسمتی از این باغ عمارت بسیار زیبایی بنا شده است که قدمت آن به دوره قاجاریه برمی‌گردد. با بخشیده شدن باغ تالار به دست فتحعلی‌شاه به صباي کاشانی، شاعر دربار قاجار، باغ تالار به دست خاندان صباي کاشانی می‌افتد و از زمان رضاشاه تا اوایل انقلاب اسلامی آخرین مالکین خصوصی باغ تالار و کوشک آن، خاندان ضرابی‌ها بوده‌اند. در سال‌های اخیر باغ تالار از ورثه خاندان ضرابی خریداری شد و به صورت یک مکان عمومی درآمد که زیر نظر شهرداری نیاسر اداره و سازمان‌دهی می‌شود.

چارتاقي نياسر: بنای آتشکده گنبددار که به نام آتشکده اردشير موسوم است از زیباترین چهارتاقي‌های اواخر عصر اشکانی یا اوایل عصر ساسانی است که بر فراز نیاسر واقع شده و همچنان پس از عبور دهه‌ها و سده‌ها، اگرچه به خاموشی گراییده، اما بردبار و پابرجا مانده است. این بنا قاعده‌ای مربع‌شکل اما در واقع دوزنقه‌ای با

نیاسر دارای ارتفاعی بیش از صد متر است. آب چشمه اسکندریه پس از گذر و چرخش از درون باغ تالار، از آبشار سرازیر می‌شود که باعث به وجود آمدن یکی از زیباترین مناظر منطقه شده است. آبی که از آبشار پایین می‌ریزد، در فصل پاییز کمترین و در فصل بهار بیشترین مقدار را داراست. به منظور بهره‌مند شدن گردشگران از زیبایی‌های وصف‌ناپذیر مناظر دیدنی آبشار و اطراف آن، شهرداری نیاسر از پای آبشار تا بالای آن و در ادامه تا باغ تالار، پله ساخته است که شمار آنها به سیصد پله می‌رسد.

چشمه اسکندریه: یکی از آثار جالب و دیدنی نیاسر، چشمه نیاسر یا چشمه اسکندریه است. آب این چشمه از پای آتشکده جاری می‌شود. آب پاک و زلال از میان شکاف سنگ‌های درون گودالی می‌جوشد. این چشمه یقیناً عامل اصلی ایجاد و تداوم تاریخ چند هزار ساله نیاسر بوده و اکنون نیز منشأ زیبایی‌های فراوان و منبع اصلی آب شهر و مزارع کشاورزی محل است. آب این چشمه همسان با آب چشمه سلیمانیه فین است. به نقل از کتاب تاریخ کاشان، اسکندر بن فیلقوس که علم کشف الاسرار می‌دانست و از یاران دانیال نبی بوده، محل این چشمه را کشف کرد و به حجاران دستور داد تا آنجا را حفر کنند. آن‌ها هم در یک شبانه‌روز این چشمه را احداث و احیا کردند. آب این چشمه بسیار زلال و مصفا است و پس از خروج از دل کوه و در مسیری نسبتاً طولانی بعد از عبور از باغ تالار و باغ‌های دیگر به صورت آبشار بسیار زیبایی به پایین و به سمت شهر در حرکت است. این چشمه در تمام طول سال پر آب و آب آن در تابستان خنک و در زمستان گرم و ولرم است.

باغ تالار نیاسر: این باغ در دوره ساسانی بناها و قصرهای زیبا و عظیمی را در خود جای داده بود که در گذر زمان رو به نابودی گذاشتند.

چنار سرچشمه، کهن‌ترین درخت چنار در اطراف چارتاقي و سرچشمه اسکندریه

ایران در منطقه نیاسر قرار دارد. چهارتاقي نیاسر یک بنای سنتی رصدی در کشور است و بالغ بر دوهزار سال پیش بنا شده و آسمانی ممتاز دارد.

غار رئیس: سابقهٔ احداث این غار را با تالارها و چاه‌های دست‌ساز آن به دوران هخامنشیان نسبت می‌دهند. ساکنان معتقدند که این غار در دوران گذشته برای محافظت از محصولات و گریز از دست اشرار بنا شده است و آن را غار رئیس می‌نامند. غار نیاسر با دره‌های ورودی آن در باغ تالار، معبدی متعلق به پیروان آیین میترا (خدای ایران باستان) بوده است و به احتمال زیاد قدمت آن به اوایل دوران پارت‌ها برمی‌گردد. غار تاریخی نیاسر درون توده‌سنگی از جنس تراورتن در زیر باغ تالار و باغ‌های مجاور آن گسترده شده است. در بلندترین نقطهٔ نیاسر واقع در باغ تالار، ورودی اصلی این غار وجود دارد که تا صخره‌های بالای آبشار کشیده شده است. غار تاریخی نیاسر به طور کامل ساختهٔ دست انسان است. در سرتاسر بدنه‌های داخلی این غار، آثار شیء نوک‌تیز که به وسیله آن غار را حفر می‌کردند، دیده می‌شود. طول غار در حدود ۷۸۰ متر است که شامل چهار دهانهٔ ورودی و دو قسمت مجزا است که بخش مرکزی آن مجموعه‌ای از هفت اتاق است که در سطوح گوناگون استادانه حجاری شده‌اند و از طریق چاه‌ها و دالان‌ها به طبقات زیرین مرتبط می‌شوند. از عجایب این غار می‌توان به تهویهٔ هوا حتی در عمیق‌ترین نقاط اشاره کرد.

چنارهای کهن: در نیاسر، این درختان بیش از چهار هزار سال

اضلاع تقریبی ۱۲ متر دارد که برای ساخت آن تنها از سنگ‌های آهکی و رسوبی و ملات گچ استفاده شده است. براساس نظر آندره گدار، معمار و باستان‌شناس فرانسوی، چهارتاقي آتشکدهٔ نیاسر به دست اردشیر بابکان ساخته شده و اولین معبد و آتشکده‌ای که به دست ساسانیان در اوج رواج دین و آیین زرتشتی در ایران بنیان گرفته، آتشکدهٔ نیاسر است.

تاکنون چهل چارتاقي در ایران شناسایی شده‌اند که چارتاقي نیاسر بعد از چارتاقي خانهٔ دیو در جنوب غربی سبزوار و چارتاقي کهک قم، سالم‌ترین چارتاقي ایران با قدمت دو هزار سال است. چارتاقي‌ها از جمله بناهایی هستند که می‌توان شروع فصول چهارگانه سال را با قرار گرفتن خورشید در هنگام طلوع در روز اول هر فصل در زاویهٔ خاصی از بین ستون‌های این‌گونه بناها مشاهده کرد.

مهم‌ترین نکته در مکان‌یابی ساخت چارتاقي افق مناسب آن است و هیچ عامل طبیعی یا انسانی نباید سد راه پرتوهای خورشید قرار گیرد.

از ویژگی‌های تقویمی شناخته‌شدهٔ این بنا، رصد خورشید در اول تابستان و زمستان است. بناهای تقویمی یکی از نمونه‌های ساخت دست بشر است که نه تنها بازگوکنندهٔ آداب و رسوم قدما بوده، بلکه آیینة تمام‌نمای دقت نظر اجداد ما نسبت به پدیده‌های نجومی همچون تغییر موقعیت اجرام سماوی است. در کنار چارتاقي، رصدخانهٔ دانشگاه کاشان ساخته شده است. رصدخانهٔ کاشان در حال حاضر مجهزترین رصدخانهٔ کشور است و بهترین آسمان شب در

عمر دارند. چنار سرچشمه و چنار محله روداب از جمله این گونه درختانند. چنار سرچشمه در یک مرکز تاریخی و در اطراف چارتاقی نیاسر و سرچشمه اسکندریه قرار گرفته است. این درخت چنار دارای حفره‌ای در سمت جنوب است که وسط آن خالی است. به غیر از خالی شدن وسط آن آثار تخریبی چشمگیری در چنار دیده نمی‌شود. از دیگر اماکن تاریخی و طبیعی نیاسر می‌توان برج چالخاب، حمام صفوی، آسیاب آبی، مسجد تاریخی روداب، خانه بروجردی‌ها، سلخ آب^۱ و ... را نام برد.

گل و گلاب: در کنار جاذبه‌های طبیعی و تاریخی نیاسر، جاذبه‌های فرهنگی و انسانی بسیاری نیز وجود دارند که از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به گل و گلاب اشاره کرد. ایرانیان از نخستین کسانی هستند که از دوران بسیار دور به ویژگی‌های خوراکی و درمانی گل سرخ پی برده‌اند. نیمه اردیبهشت معمولاً آغاز گل‌چینی و شروع فصل گلاب‌گیری است. گل محمدی با توجه به نامی که برای آن برگزیده‌اند، در نظر مردمان شهر مقدس است. از ویژگی‌های این محصول، حساس بودن آن در برابر نور خورشید است که گل‌چینان صبح زود برای جمع‌آوری گل راهی گلستان می‌شوند و تا پیش از ظهر گل گلستان‌ها را می‌چینند. سپس آن‌ها را به کارگاه‌های گلاب‌گیری می‌فرستند. گل‌ها را به همراه آب در دیگ‌های مخصوص می‌جوشانند و بخار آن از راه لوله‌هایی به پارچه‌هایی وصل می‌شود که داخل آب سرد قرار دارد و به این صورت بخار تبدیل به گلاب ناب می‌شود. در فصل گلاب‌گیری، گردشگران بسیاری برای تماشای گلستان‌های پر از گل و عمل گلاب‌گیری به نیاسر می‌آیند.

نتیجه‌گیری

نیاسر به دلایل گوناگون می‌تواند و باید نقش تأمین‌کننده امکانات و فضاهای اقامتی و تفریحی منطقه کاشان را برعهده بگیرد. علاوه بر آن، این نقش می‌تواند در مقیاس استانی ملی و فراملی نیز گسترش یابد. دلایلی برای این امر وجود دارند؛ از جمله این دلایل، تاریخ کهن و قدمت سکونت در نیاسر، وجود جاذبه‌های آیینی و فرهنگی در شهر و پیرامون آن، وجود جاذبه‌های طبیعی متنوع، پوشش گیاهی و آبشار زیبای آن، دسترسی راحت، آسان و نزدیک به محورهای ارتباطی اصلی استانی و ملی، نزدیکی به مراکز جمعیتی، اقتصادی و سیاسی (تهران، اصفهان، قم و کاشان)، اقلیم مساعد نیاسر به ویژه در مقایسه با گرمای کویر، وجود فصول چهارگانه و زیبا در شهر را می‌توان نام برد. سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری در نیاسر می‌تواند نتایج فراوانی را به همراه داشته باشد و زمینه لازم برای اشتغال جوانان را فراهم کند و در اثر رونق گردشگری، ارزآوری مناسبی ایجاد می‌شود. رصدخانه دانشگاه کاشان نیز باعث جذب محققان و منجمان از سراسر کشور در

مواقعی از سال می‌شود که می‌تواند بهترین آسمان شب را در ایران و در منطقه نیاسر، استفاده علمی و پژوهشی در اختیار آنان قرار دهد.

پیشنهادها

شهر تاریخی نیاسر به دلیل داشتن پیشینه تاریخی، میراث فرهنگی، طبیعی و معنوی غنی، جاذبه‌های طبیعی و قابلیت‌ها و استعدادهای گوناگون به ویژه در زمینه گردشگری، استعداد رشد و پیشرفت و توسعه را دارد. به دلیل تنوع قابلیت‌ها و استعدادها، سازمان‌ها و نهادهای گوناگونی می‌توانند با فعالیت و تخصیص اعتبار در راستای توسعه نیاسر گام بردارند و خود نیز از مواهب آن بهره ببرند اما از یاد نبریم ایجاد حرکت‌های توسعه نباید مخدوش‌کننده چهره تاریخی و نابودکننده، طبیعت و منظر فرهنگی نیاسر باشد، بلکه باید در جهت تقویت نقش گردشگری و زنده‌کننده و تداوم‌بخش هویت تاریخی آن باشد. برای این کار، اقدامات زیر پیشنهاد می‌شود:

- حفظ طبیعت و تنوع زیست‌محیطی؛
- به وجود آوردن مناطق حفاظت‌شده بزرگ؛
- محافظت از تاریخ و فرهنگ مردم، ساختارها و استفاده انسان از زمین؛
- حفظ کردن شیوه زندگی سنتی در حد امکان؛
- مهیا کردن امکانات تفریحی و گردشگری؛
- ایجاد پارک نجوم در منطقه، چارتاقی نیاسر؛
- امکان بهره‌برداری اقتصادی غیرمخرب در جهت احیای محیط طبیعی.

پی‌نوشت

۱. سلخ مترادف استلخ و تلفظ محلی استخر است. استخر به معنای حوضی بزرگ است که آب حاصل از قنات یا چشمه در آن انبار می‌شود و به مصرف کشاورزی می‌رسد که هنوز هم به صورت کاملاً پویا در گویش مردم نیاسر جاری است.

منابع

۱. کلاتر ضرابی (سهییل کاشانی)، عبدالرحیم؛ تاریخ کاشان، انتشارات امیر کبیر.
۲. قمی، حسن بن محمد؛ تاریخ قم، انتشارات طوس.
۳. مرادی غیاث آبادی، رضا؛ بناهای تقویمی و نجومی ایران، پایگاه میراث فرهنگی نیاسر.
۴. «مهرنامه»، خبرنامه داخلی پایگاه میراث فرهنگی شهر تاریخی نیاسر، ۱۳۸۴.
۵. «گزارش‌های پژوهشی بررسی و شناسایی»، چارتاقی نیاسر. آرشیو پایگاه میراث فرهنگی، ۱۳۸۵.
۶. بنیاد مسکن شهرستان کاشان، «گزارشی از طرح هادی نیاسر»، ۱۳۸۲.
۷. «مهندسان مشاور ایوان نقش جهان»، طرح توسعه کالبدی- گردشگری شهر نیاسر، شهرداری نیاسر، ۱۳۸۴.